

РОСІЙСЬКА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА ПРОТИ УКРАЇНИ: МЕТА І ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ І ФОРМИ

Василь Лизанчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
буль. Генерала Чупринки, 49, 79044, м. Львів, Україна,
e-mail: kafradioiteleb@ukr.net*

Проаналізовано мету і завдання, методи і форми російської інформаційно-психологічної війни проти України. Схарактеризовано суть “гібридної війни”. Осмислено особливості дотримання стандартів журналістської праці в умовах української реальності. Окреслено шляхи подолання російської маніпулятивної пропаганди проти українських громадян.

Ключові слова: російський агресор, інформаційно-психологічна війна, стандарти журналістської праці, україноцентризм, правда, професіоналізм, патріотизм, журналістська гідність.

Чи усвідомлять “русскоязычные” свою вину за війну Росії проти України?! Впродовж декількох місяців задаю це питання співбесідникам. Яка реакція? Заперечення: “Не усвідомлять!”. Обурення: “Як Ви смієте ображати російськомовних патріотів України?”. Роздратування: “Хіба не знаєте, що російськомовні українці та й окремі росіяни воюють за незалежність України?!”. Розгубленість: “З Вами розмовляю українською. А вдома російською. Мої батьки, чоловік – за Україну. То хіба ми винні, що російські солдати загарбали частину одвічних українських земель?!”. Присуд: “Вы оголтелый украинский буржуазный националист. Русский язык для украинцев – такой же родной, как украинский. Им разговаривал Ленин!” Здивування: “Надто складно відповісти на це запитання... А чи треба в ньому копірситися? Головне, щоби Україна була соборною, вільною, в якій щасливо, мирно повинні жити люди різних національностей. Якою мовою говорять – не так важливо”. Психологічний вибух: “Хіба може єврейська нація розвиватися без івриту, японська – без японської мови, французька – без французької, польська – без польської, чеська – без чеської мови? Що ж це за Українська Держава без Української Мови? Це якийсь парадоксальний парадокс! Українська мова в Україні має функціонувати в усіх сферах життя!”.

Отже, реакція на запитання різна. Всупереч наполяганням деяких політиків, що, мовляв, не на часі розбурхувати мовне питання, адже триває потужна інформаційно-психологічна і військова агресія Російської Федерації проти України, таки привертаю увагу до цієї надважливої, доленосної проблеми. Безперечно, найголовніше – згуртувати суспільство на національних засадах, сконцентрувати сили для відсічі агресору. Зовнішній ворог, тим паче такий, як Росія, вельми небезпечний, підступний, жорстокий. Він боїться тільки сили, його можна зупинити, розгромити всенародною могутністю. Але цей же імперський фашизм, точніше рашизм, засобами маніпулятивної пропа-

ганди століттями проникає в усі клітини українського життєвого середовища, отруює його всередині. “Московська блекота” (Т. Шевченко) особливо небезпечна, бо роз’їдає морально-психологічну, національно-громадянську ідентичність, основою якої є українська мова.

Для українців, як для будь-якої іншої нації, мова є домом життєдайного буття, духовним, світоглядним, націєтворчим коренем. Теза, яку цілеспрямовано нав’язують, мовляв, “какая разніца на каком языке говорить – был бы хороший человек”, в умовах України цинічно фальшива, є формою нинішнього повзучого, так званого м’якого російщення, яке підступно висмоктує з українців національну сутність, культивує російську імперську свідомість, створює передумови нефункціональності української мови. За ігноруванням комунікативної функції мови приховано знищення не менш важливих інших функцій: ідентифікаційної, експресивної, гносеологічної, мислетворчої, естетичної, культуросної, номінативної тощо. Тобто, питання всебічного функціонування української мови в усіх державних і суспільних інституціях є питанням життя або смерті української нації, національної держави, української України. Адже однією із основних мотиваційних передумов війни Росії проти України, як заявив В. Путін, є захист “русскоязычного населения”. Ще у 2000 році Людмила Путіна на всеросійській конференції заявила, що російська мова об’єднує людей в “русский мир”. Цей напрямок російської імперської ідеології і політики є одним з визначальних, про що свідчить чимало важливих документів.

Письменник і дипломат, експерт Центру дослідження Росії Сергій Борщевський, характеризуючи російську гуманітарну війну проти України, повідомив, що уряд Російської Федерації 20 травня 2015 р. затвердив “Федеральну цільову програму “Русский язык” на 2016 – 2020 роки”. За задумом розробників програми форми, методи вивчення і викладання російської мови мають відповідати “стратегічним пріоритетам Російської Федерації”, зміцненню “позицій російської мови в національних системах освіти країн-учасників СНД”. Програмою, зокрема передбачено, що “розширення географії та сфер вживання російської мови у світі сприятиме зміцненню російського впливу, формуванню позитивного образу країни за кордоном, піднесенню її міжнародного авторитету і в кінцевому підсумку – захисту геополітичних інтересів Росії [1]. До речі, Росія, зазвичай, веде наступ двома ешелонами: в першому танк, в другому – балет Большого театру, або навпаки – залежно від ситуації.

Третього листопада 2015 р. президент В. Путін затвердив “Концепцію державної підтримки та просування російської мови за кордоном”. Тут російська мова розглядається як своєрідний таран, з яким Росія атакує цілий світ, сусідів по планеті, насамперед Україну. Підкреслено, що основною метою концепції є “зміцнення міжнародних позицій Російської Федерації та просування її зовнішньополітичних інтересів”. Також зазначено, що “одним із найважливіших інструментів... забезпечення освітнього, наукового, культурного та інформаційного впливу РФ у світі є підтримка та просування російської мови за кордоном” [1].

Сергій Борщевський привернув увагу до окремого пункту путінської концепції, присвяченого діяльності утвореного указом президента Російської Федерації від

21 червня 2007 р. фонду “Русский мир”. На сайті цього фонду позначені осередки в 45 країнах світу. В Україні ці осередки є в Києві, Дніпрі, Донецьку, Запоріжжі, Кривому Розі, Луганську, Миколаєві, Одесі, Рівному, Харкові, Горлівці. Діють ці російські центри чи центри російської культури при бібліотеках, університетах, у театрах, а у місті Ізюм Харківської обл. – це кабінет при управлінні культури міської ради.

Дев’ятнадцятого листопада 2014 року уряд Російської Федерації затвердив “Програму роботи зі співвітчизниками, які проживають за кордоном, на 2015–2017 роки”, що передбачає проведення різноманітних заходів на кшталт щорічної акції “Георгиевская лента”, “Виват, Россия!”, “С Россией в сердце” тощо. Реалізація російських експансіоністських псевдогуманітарних планів за кордоном фінансується з державного бюджету, а також коштом різних одіозних фондів, таких як “Русский мир” та Міждержавний фонд гуманітарного співробітництва СНД. Координують цю діяльність дипломатичні установи РФ за кордоном і Федеральне агентство у справах СНД, співвітчизників, які проживають за кордоном, та з міжнародного гуманітарного співробітництва (“Россотрудничество”). Наприклад, співробітники “Россотрудничества” проводять серед учнів шкіл України з російською мовою навчання конкурс “Моя Родина – СНГ”. Це ж українські діти, які народилися вже в роки незалежності, а державні інституції України віддають їх на поталу “Россотрудничеству” і “Русскому миру”. Виникає логічне запитання: “Чи виростуть з цих дітей російськомовні патріоти України? І звідси ще одне незручне запитання задає Сергій Борщевський Президентові, Верховній Раді, Урядові України, РНБОУ: “Коли нарешті українська влада в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України припинить на своїй території діяльність різних відгалужень “русского мира”? Чи надалі пасивно спостерігатимуть за розширенням мовних кордонів російського світу? У чому причина?

Роздумуючи над проблемою безпринципності, що маскується під зваженість і гостинність, лагідність і безконфліктність, філософ Ігор Лосєв справедливо наголосив, що у багатьох очільників “немає справжньої любові до України, яка блокує будь-який страх і надмірно розвинений інстинкт самозбереження. Натомість забагато любові до себе, єдиних і неповторних, до своїх надцінних “шкірок”. Дуже розвинений і перерозвинений егоїзм, майже зоологічний, такий, що доходить до повної байдужості до країни і ближніх” [2]. Яскравим прикладом цього є електронні декларації осіб першого ешелону владних структур як вияв чванства, пихи, цинізму й аморальності так званої управлінської “еліти”. Для них головне – це долари, євро, гривні, золото, платина, діаманти, хутро, смарагди, рубіни, картини, шедеври мистецтва (надзвичайно дорогі), зокрема й твори знаменитого ювелірного майстра Фаберже. А також палаци, вілли, квартири (по декілька), яхти, садиби... Абсолютно неймовірно, щоб люди, які не займаються бізнесом, могли все це заробити чесною “непосильною” працею. “Тоді як мільйони простих українців віддають останнє на допомогу фронту, ці не квапляться ділитися з країною під час війни, зазначив Ігор Лосєв. – не сумніваюся, що в разі жорстокого вибору між Україною і своїм бараклом, вони захищатимуть своє баракло. Як справедливо зауважив Богдан Гаврилишин незадовго до смерті: “Патріотичних, компетентних і порядних людей в українській владі немає” [10].

Нездатність ставити вищі національні цінності над своїми егоїстичними, темносірими приватними інтересами, космополітичною ідеологією, є також основною причиною того, що кордони “русского мира” сягнули сесійної зали Верховної Ради України, адміністрації Президента, Уряду, проходять кабінетами і коридорами інших владних інституцій, вищих навчальних закладів і шкіл, телевізійних і радіоорганізацій. Звідси розповзається по всій Україні нігілістичне, зневажливе ставлення до української мови, яке підживлює українофобів, паралізує зросійщених українців, які на психологічному роздоріжжі: вириватися з чужого “русского міра”, формувати внутрішню потребу спілкуватися українською мовою, створювати українськомовне інтелектуально-життєве середовище, чи за інерцією залишатися російськомовним і чужим шляхом вести своїх дітей, онуків, правнуків, збільшуючи у такий спосіб кількість російськомовного населення, що призводить до ослаблення української національної потуги.

Президент України П. Порошенко говорить про “вільний розвиток і вживання в Україні інших мов, насамперед російської і англійської, згадує про свій “Указ” щодо “пріоритетного вивчення” цих мов. Мабуть, жоден із читачів не буде заперечувати, що потрібно знати англійську, російську, німецьку, французьку чи інші мови, що розширює інтелектуальний світ людини. Але в той час, коли українська мова в Україні ще повсюдно не стала мовою міжнародного спілкування, оголошувати рік вивчення англійської мови, мабуть, не зовсім коректно. Безперечно, знати англійську мову треба, бо 98 % всієї інтелектуальної інформації у світі англійською. Російською лише до 1 %. Зайво коментувати! Однак без ґрунтового знання рідної мови, національної культури, правдивої історії, людина підсвідомо стає морально-духовним інвалідом, нерідко ненависником родового національного джерела, перетворюється у погній для чужої культури. “Наслідки таких психічних трансформацій чуттєвого, морального та пізнавального начала в людській душі ліквідується куди важче від наслідків екологічної та економічної кризи” [3, с. 208], наголошує філософ Ігор Держко. Тому в Україні потрібно утверджувати українську мову в кожній клітині державного і суспільного організму як основи національно-громадянської ідентичності українців та формування української політичної нації і за змістом, і за формою.

Двадцять третього лютого 2014 року депутати Верховної Ради України ухвалили Закон “Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України “Про засади державної мовної політики”. Однак голова Верховної Ради О. Турчинов, до того ж він тоді був наділений повноваженнями виконувача обов’язків Президента України, не підписав цей закон і він не набув чинності. Пізніше не підписали його В. Гройсман, П. Порошенко. Пишу про це 12 листопада 2016 р. Сподіваюся, що Верховна Рада підтвердить попередній ухвалений Закон і його підпишуть А. Парубій та П. Порошенко. Але три роки після Революції Гідності жили за Законом “Про засади державної мовної політики”, який відкрив “новой политической общности” росіянам і російськомовним українцям – шлях до форсованого будівництва “государства Украина”, яке В. Путін і його поплічники називають “Новороссией”.

Уродженець Сумщини, випускник Воронежського університету (Російська Федерація), історик, фіноугрознавець, журналіст Ростислав Мартинюк, роздумуючи про нинішні процеси будівництва “государства Украина”, тобто нової форми російщен-

ня в Україні, слушно зазначив, що “російськомовні українці” у хвилини екстази іменуються навіть “російськомовними бандерівцями”. Президент Петро Порошенко говорить, що “60 % українських героїв-воїнів АТО російськомовні”, хоча волонтери називають цифру і 70 %, і навіть 80 %. Хвала і вічна Слава і російськомовним, і українськомовним захисникам України від найлютішого московсько-путінського агресора, бо “на цвинтарі розстріляних ілюзій уже немає місця для могил” (Василь Симоненко).

Надзвичайно актуальними й нині є ідеї українського філософа XIX ст. Памфіла Юркевича, оприлюднені у праці “Серце та його значення у духовному житті людини згідно з ученням Слова Божого”. Аналізуючи цей трактат, Ігор Держко наголосив, що він спрямований не тільки супроти механістичного матеріалізму та радикального позитивізму, а сформував нову концепцію світобачення. Роль та місце людини в світобудові і Промислі Божому, чуттєве та раціональне в свідомості людини, Серце та Розум в пізнавальних процесах нашого Я, ідеальне та матеріальне в складній діалектиці одиничного та загального.

“Горизонтальне” пізнання Головою забезпечує світобачення “вдалину” над поверхнею світу, дає нам змогу його освоювати, прагматично використовувати. “Вертикальне” пізнання Серцем забезпечує світобачення “вглибину” першооснов, дарує можливість дивуватися світом, поважати його та любити собі подібних через любов до Бога.

Тільки Серцеве смислопереживання породжує великі думки та сенсозмістовні системи. Людина стає вільною, діє згідно зі свободою вибору, коли обмежує холодну раціональність як зовнішню обумовлену необхідність. Тільки внутрішня, самообумовлена, від зовнішнього незалежна потреба дає змогу людині зрозуміти сутність християнської любові як співчуття та співстраждання, котрі звільняють нас від рабства нав’язаних вузькопрагматичних детермінацій. Тому Серце як концепція, як ідеал, повинно врятувати людину епохи “відчуження” та повернути її до власної родової сутності [3, с. 207].

Повернення “до власної родової сутності” в сучасних умовах інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України означає природну потребу глибинного відчуття і розуміння української національної сутності, національної ідеї, моральності й духовності.

Не заколисуйтесь, не заспокоюйтесь, дивіться історичній життєвій правді у вічі, опануйте її, всебічно аналізуйте, щоби збагнути і правильно оцінити глибинні морально-психологічні процеси нищення українства і перетворення українців в іншомовних ізгоїв, а одвічно українську землю у територію для збагачення.

Осмислимо також думки французького просвітителя і філософа Жан-Жака Руссо, які він висловив, коментуючи третій поділ Польщі: “Хоч би що трапилося з цією країною, Польща не зникне з мапи світу, бо поляки знайшли для вітчизни надійну схованку – свої серця. Допоки лишатиметься хоч один поляк, буде й Польща”. Нам, українцям, потрібно повернути собі втрачену єдність раціонального і чуттєвого, Голови та Серця, образу та поняття, щоби дбати про рідну мову, культуру, звичаї, традиції так, як це роблять поляки, чехи, литовці, японці...

Мовознавець, професор Олександр Пономарів, наголосив, що “не треба спекулювати на тезі “російськомовні патріоти України”. Якщо вони патріоти, то хай позбу-

дуться комплексу меншовартости й починають спілкуватися українською мовою. Чи можна уявити патріота, наприклад Угорщини, який замість угорської розмовляв би в себе вдома фінською або естонською мовою?” [13]. Часто можна почути як аргумент спілкування російською мовою, що “так історично склалося”. Воно само не сталося, його насильно склали. Україножери наплодили 480 циркулярів, указів, постанов, ухвал, обіжників, рішень, щоби українців позбавили національного ества, злучити їх з московитами-росіянами на основі однієї мови, культури, звісно, московської. Ці документи зібрані у книжках автора цієї статті “Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації: хроніка”, “Завжди пам’ятай: Ти – Українець!”, “Навічно кайдани кували: факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні”, “Творімо разом Україну!”, у праці Віктора Кубайчука “Хронологія мовних подій в Україні” та виданнях газети “День”, науково-публіцистичних статтях у газетах “Слово Просвіти”, “Українське Слово”.

Мислячі громадяни України і серцем, і розумом за те, щоби виправити викривлену ворогами мовну ситуацію в Україні. Чехи ж віродили свою мову в колись майже цілком німецькомовній Празі (після трьохсотлітнього панування Німеччини). “Ми повинні ставити на місце україножерів, які поки що посідають міцні позиції в Українській державі. Ми на своїй землі і повертаємо нашій мові її законні права. Ті, що вдають, ніби дбають про мовні права національних меншин, мають на увазі насамперед найбільшу й найагресивнішу меншину, яка хоче скрізь насаджувати “русский мир”. Нам із ними не по дорозі, наголосив академік АН ВО України О. Пономарів. – Гасло “людина має право сама визначати, яка її рідна мова” фальшиве. Рідна мова – це мова роду кожної людини, мова наших батьків, дідів, прадідів. Про це свого часу добре сказав народжений у Петербурзі видатний учений, перший президент Академії наук України Володимир Вернадський: “Я не можу погодитися з поглядом тих, хто, залишаючись українцем, приймає російську мову й російську культуру як рідну” [13].

Так, ніхто нині не плодить петровських регламентів (1720, 1721 рр.), катерининських маніфестів (1775 р.), валуєвських циркулярів (1863 р.), емських указів (1876 р.), офіційно не забороняє друкувати книжки українською мовою для дітей (1895 р.), не зобов’язує цілком таємними постановами ЦК КПРС “дальше вдосконалювати вивчення і викладання російської мови в союзних республіках (1978 р.), вживати “додаткових заходів щодо поліпшення вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік” (1983 р.), не збільшує на 15 % оплату праці вчителям за викладання російської мови і літератури.

У багатьох працях українських дослідників мовиться, що вороги, насамперед московський режим, будь-що хоче зупинити воскресіння й утвердження Української держави. Задля цього використовуються найрізноманітніші – випробувані й оновлені – способи, серед яких чи не найпідступніший – фальсифікація історії українського народу, зокрема історії взаємин Русі-України і Московії-Росії, у яких розкривається одверто брутальна політика, що століттями була спрямована на отруєння української ментальності, знищення України як держави, а українців – як етносу. Таку думку висловлював також автор цієї статті у монографії “Навічно кайдани кували: факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні” [7, с. 11].

Поглиблений аналіз, осмислення і зіставлення минулої і сучасної московської ідеології й політики дає підставу погодитися із заступником декана історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Тарасом Літковцем, який рік був заступником командира 17-го окремого мотопіхотного батальйону, що був у “гарячій” точці біля Горлівки. “Російська Федерація не хоче знищити українців, але спить і бачить Україну своєю територією, а якщо вдасться, то щоб українці на генетичному рівні відчували себе неповноцінними малоросами, зрадливими та примітивними салодідами з гарними фольклорними піснями і танцями, не здатними без “старшого” брата абсолютно ні на що, соромилися свого етнічного походження, роздумує Тарас Літковець. – Тобто метою інформаційної війни проти України є не фізичне знищення, а ліквідація національної ідентичності й усіх етнічних духовних цінностей. Маємо справу з підступною, жорстокою імперією, для якої не існує міжнародного права і цивілізованих правил гри. У свідомості росіян Україна є адміністративним непорозумінням, євроатлантичним провокаційним витвором з метою знищення “слов’янської єдності”, а українці – це зіпсовані Європою росіяни” [11].

Московська маніпулятивна пропаганда нав’язала частині населення сходу думку, що “після звільнення від фашистської диктатури Києва, націоналістів і бандерівців” настане таке життя, як в російській телевізійній рекламі. Так сталося й тому, що за 25 років відновленої незалежності України не було зроблено цілеспрямованих, морально і психологічно обумовлених кроків до створення в усіх регіонах держави потрібних умов для повнокровного функціонування українського національного життєвого середовища. Ба більше, справедливо підкреслює Ростислав Мартинюк, нав’язано гібридну самоназву, псевдоетнонім “русскоязычные украинцы”. Мовляв, це для України є природним явищем. Під гаслами так званої природної російсько-української двомовності (насправді мовної шизофренії) й нині триває російщення в Україні, насамперед засобів масової інформації, спорту, силових структур, армії, молодіжних субкультур тощо. Унікальність нинішнього російщення полягає в тому, що цей процес є двоїстим: антипутінським і антиукраїнським. Чимало етнічних росіян і російськомовних українців не хочуть, щоби їх захищав Путін, бо російській мові та їм, як носіям, ніщо не загрожує. Російськомовні господарюють у всіх сферах. У піку Путіну, який хоче створити Новоросію, вони намагаються реалізувати проект “Русская Украина”. Але він не менш небезпечний, бо спрямований у саме серце українців, проти національно-громадянської ідентичності. Парадокс також полягає і в тому, що російськомовні патріоти України, мабуть, підсвідомо підтримують українофобів – п’яту колону з етнічних росіян та малоросів, хохлуїв, манкуртів, яничар з етнічних українців. Саме тому викликають надзвичайну тривогу у стратегічно мислячих українців результати соціологічних досліджень і спостережень. Наприклад, за даними аналітичного огляду “Становище української мови в Україні у 2013 році” кількість газет українською мовою знизилася тоді з 35 % до 30,2 %. У прайм-таймі восьми найрейтинговіших телеканалів частка російської мови перевищила 50 %, а української становила 31,8 %. Моніторинг шести найпопулярніших радіостанцій показав, що українські пісні займають лише 2,2 % (!) ефіру. Проведені в 29 містах обстеження кафе і ресторанів зафіксували українську виві-

ску в 46 %. Меню українською – в 49 і лише в 36 % обслуговування українськомовних клієнтів українською мовою. Щоправда, державною мовою було надруковано 50 % книжок, але більшість з них – підручники.

У листопаді 2015 року громадський рух “Відсіч” у рамках кампанії “Бойкот російського кіно” промоніторив 10 найбільших загальноукраїнських комерційних телеканалів. Результати приголомшливі: якщо на початку червня 2015 р. частка української мови на телебаченні становила близько 28 %, то у листопаді 2015 р. – 23 %. За 5 місяців, якщо висловлюватися толерантно, частка українськомовного продукту зменшилася на 5 %. Насправді, космополіти-українофоби безцеремонно, безнаказано перегороджували шлях українській мові в телеефір. Промоніторено також 5 найпопулярніших радіостанцій у проміжок із 16 до 20 години в будні. З’ясувалося, що з 1200 ефірних хвилин лише 271 хвилину звучали українські пісні та програми, 364 хвилини – двомовні, 311 хвилин – програми і пісні тільки російською мовою. Окремо дослідили мовне співвідношення пісень, що звучали в аналізованій час. Із сумарної кількості 184 пісень на 5 радіостанціях українською мовою звучало лише 9, російською – 74, іншими мовами – 101.

Духовно-естетичний світ українців опинився між чужими культурами – нав’язливою російською попсою та музичним продуктом англо-саксів. Їхні бізнесові мегаквазікультури на емоційно психологічному рівні позбавляють українців національної сутності, намагаються нав’язати космополітичний спосіб життя. Це яскраво видно було також у боротьбі україноненависників проти збільшення квоти української пісні в радіоефірі. В телерадіоефірі України “російською мандрують, російською готують, російською сміються, російською висміюють українську мову, слухно наголошує заслужений журналіст України Світлана Кабачинська. – Українською в телевізорі спілкуються хіба що дегенерати вітальки, дурнуваті хохли з-під Полтави та ще “западенці”. І кілька ведучих – принципово. Більшість надає перевагу російській, переходячи на українську хіба щоб показати, що вміють і “на державной” [6, с. 104].

Інститут масової інформації, Репортери без кордонів, проаналізувавши 43 популярні ЗМІ в Україні, 12 телеканалів, опублікували дані, що 4 власники (Пінчук, Коломойський, Фірташ, Ахметов володіють 76,25 % аудиторії на телеринку, а 4 радіогрупи (Пінчук, Курченко, Євтухов, Кот-Садова) – близько 93 % аудиторії України. Проросійська позиція сконцентрована і в руках друкованих ЗМІ (Ахметов, Мозговий, Александрова, Швець). “Власність і ресурси перебувають також у руках “українського” олігархату, представленого в списку Фобса, який заподадливо обслуговують прикуплені, доморошені політики-офіціанти, наголосив академік НАПН України Георгій Філіпчук. – Українцям залишено поки що дві незаймані цінності: державність і душа, але це і є найголовнішим скарбом нації. Тому Мова, Віра, Національна культура, Історична пам’ять і традиції мають залишатися тим бастионом духу, який зрощує незламність і негасимість України” [17].

Проте отруйні зовнішні та внутрішні українофобські струмки поки що створюють повноводну антиукраїнську ріку, течія якої спрямована на те, щоби не допустити всебічного формування і утвердження української національно-громадянської ідентичності,

яка є найпотужнішим морально-психологічним підґрунтям, фундаментом розвитку соборної української України. Елементи спілкування і “на державной” часто-густо використовуються багатьма службовцями різних рангів, депутатами, політиками, громадськими діячами, журналістами для того, щоби про людське око виправдати свою приналежність до громадянства України. Навіть Міністр внутрішніх справ А. Аваков у Львові два-три речення вимовляє українською, але щоби уже три роки спілкуватися російською мовою в Україні – такої цинічної зневаги не стерпіли би у жодній державі. Скандальне відео пересварки Авакова, Яценюка із Саакашвілі цікаве насамперед не матюками і жбурлянням склянки з водою, а тим, що Президент Порошенко всі свої репліки, зокрема, що не треба матюкатися, кидає російською мовою. Можливо тому, що це серйозна розмова з прем’єром, міністрами, і вдавана українська мова тут ні до чого, не потрібна. Уже відомо, що під час закритих нарад без працівників ЗМІ на найвищому державному рівні господарює не українська, а російська мова. З кабінетів законодавчої, виконавчої і судової влад російська мова (“русскій мір”) перекочує у засоби масової інформації, інші інституції. Її носії показують приклад ігнорування десятої статті Конституції України. Якщо ведучий інформаційної програми “Подробиці тижня” на “Інтері” Дмитро Анопченко “принципово” бесідує із першим заступником міністра юстиції Наталією Севостьяною російською мовою, то чому вона як державний службовець вищого рангу порушує 10-ту статтю Конституції України, бо відповідає на запитання іноземною мовою, а не державною українською. Чому у ведучого програми “Стосується кожного” теж на “Інтері” Андрія Данилевича лише інколи прориваються вислови українською мовою? Він спонукає присутніх говорити російською. На каналі UA:Перший також культивують мовну шизофренію. Гість у студії розмовляє українською державною, а журналіст – російською, або навпаки.

На п’ятому каналі у ток-шоу “Полілог” обговорюють важливі проблеми життя переміщених осіб з територій, окупованих російськими агресорами. Дев’ятого листопада 2016 р. – у День української писемності та мови, йшлося про умови проживання студентів-переселенців, які навчаються у вищих навчальних закладах Києва. Андрій Булгаров веде програму українською мовою. Але зі студентами, які розмовляють російською мовою, він також спілкується російською. Мовляв, це вияв журналістської культури. Подумаймо, чи це насправді так!? Замість того, щоби, спілкуючись українською, допомагати студентам долати мовний психологічний бар’єр, створювати морально-мотиваційні передумови для опанування молодими людьми майбутніми українськими фахівцями-інтелігентами – державної мови, ведучий Андрій Булгаров, порушуючи 10-ту статтю Конституції України і рішення Конституційного Суду України (1999 р.), сприяє консервуванню російськомовної свідомості, ігноруванню державної мови, створює умови, що, мовляв, без української мови в Україні можна обійтися.

Є чимало досліджень, експертних висновків, що багато телеканалів в Україні ще не стали повністю за духом і формою українськими. Окремі з них, наприклад “Інтер”, є проросійськими. Інші проповідують модель України без українців. Професор Петро Кралюк зазначив, що дійства “95-го кварталу”, “Ліги сміху” на “1+1” доносять своїм глядачам ідеї, що “Українська держава — це несерйозно (подивіться, хто править нею!),

несерйозною є й державна мова, а української культури взагалі немає — натомість є “блискуча” російська культура (насправді — російська попса)”. Російсько-радянськими за тематикою є більшість FM-радіостанцій.

Журналіст Віталій Портніков написав, що не може зрозуміти істерики, що “к нам не пустят российских артистов”. “Ну не пустят, нехай навіть демократично налаштованих – і що вам з того? Ну уявіть собі, що Росія напала не на Україну, а на Польщу, окупувала не Донбас, а Ельблонг. І раптом на тлі пропозицій вимагати від гастролерів визнання факту окупації території Польщі починається істерика – жах, до нас не пустят наших улюблених російських артистів. Як жити! Можливе таке? Та ні, звичайно” [14]. Істерика в Україні – свідчення того, що величезна частина громадян, яка до того ж вважається патріотичною, все ще живе і хоче жити – в радянській цивілізації. І не українська, не європейська культура для неї своя, а московська. Правда, ці українці хочуть, щоби московські майстри культури любили Україну. І тому шоразу розчаровуються. Ах, нас не любить Табаков! Ах, нас не любить Гафт! Якщо нас розлюбить Алла Пугачова – це вже точно крах!

Віталій Портніков звертається до нас, українців: “То що ж ви будете – Україну чи поліпшену Росію, для якої буде співати Гребенщикова або Макаревича? Ви все-таки визначтеся, друзі мої: Якщо ви хочете поліпшену Росію, тоді зрозумійте тих росіян, які говорять, що Україна – це вигадка. Що потрібно тільки замінити Порошенка на Медведчука – і всі проблеми зникнуть” [14]. Різні асоціації викликають ці рядки у кожного читача. Є над чим не тільки думати, а й чітко окреслювати свої вчинки і створювати українське національне життєве середовище. До цього закликає українців єврей Віталій Портніков: “На відміну від багатьох любителів московської естради я прожив у Росії половину життя. Я не соромлюся говорити російською мовою. Я не кричу, що зневажаю Росію, як багато хто з “патріотів”, що відстоюють права московських гастролерів. Я люблю російський живопис, поезію, театр, музику. Люблю Ярославль і Великий Новгород. Я – російський філолог. Я закінчив Московський університет. Але тільки вся ця культура – чужа для мене. Просто так сталося. Просто я – не росіянин. І те саме я можу написати про італійську, французьку, польську, угорську, японську культури. Я народився євреєм в Україні. Шолом-Алейхем, може бути, не такий великий, як Толстой, але він мене розуміє. Шевченко, може, поступається Гете, але я його розумію. І тих, для кого він писав, теж. Це ж так просто.

Коли ви навчитеся ставитися до російської культури і вже тим більше до вульгарної російської “попси” як до чужої перед вами відкриється величезний світ. Світ чужих культур і світ своєї культури. Втім, я вже не вірю, що ви навчитеся. Більшість із вас так і помре під московські пісні із образою на Росію, яка не захотіла визнавати ваше право бути європейцями і залишатися в “русском мире” одночасно.

Спробуйте хоча б навчити цього своїх дітей. Вам обов’язково вдасться. Моїм батькам, як бачите, вдалося” [14].

Перший крок, на міг погляд, зроблено. Після довготривалих дискусій з 8 листопада 2016 р. діє Закон щодо квотування української пісні в ефірі: спочатку 25 %, потім 30 %, остаточно кількість українськомовних пісень, які звучатимуть в радіоефірі 35 %. Однак

на окремих FM-радіостанціях намагаються будь-що спаплюжити добру, дуже важливу справу, викликати незадоволення одноманітністю. Наприклад, через кожних 10 хвилин транслюють одну й ту ж пісню Святослава Вакарчука. Мовляв, хотіли українських пісень – маєте, насолоджуйтесь, насичуйтесь. До речі, у Чехії на телебаченні і радіо транслюють 75 % передач чеською мовою. Бережуть і пропагують національні цінності в інших країнах. Лауреат Шевченківської премії, письменниця Галина Пагутяк так відгукнулася на Закон про квотування українськомовної пісні: “У своїй державі випрошувати квоти на ефір державною мовою і ще й вибачатись перед зросійщеним населенням, яке не назвеш громадянами, бо для громадян не існує такого питання, як квоти, російські школи, коштом українських платників податків, як і така химерія, котру називають російськомовними патріотами. Кожна людина, наділена здоровим глуздом, розуміє, що немає навіть кволої повзучої українізації, є лише стрімке зросійщення того, що ще залишилось, і знищення національної культури. Громадянин – це і є людина, наділена здоровим глуздом, яка бачить наслідки політичних та суспільних процесів. Тобто, до чого воно йде. Мав рацію світлої пам’яті Джеймс Мейс, коли говорив: щоб стати громадянином світу, треба стати українцем, навіть, щоб стати європейцем, потрібно стати українцем. Хоча ставши українцем, навряд чи захочеться бути ще кимось” [12].

Однак Україну заповнили різні зовнішні та внутрішні методи і форми інформаційно-психологічної агресії, кінцевою метою яких є не допустити, щоби громадяни України стали на повний духовно-національний зріст українцями. Творцям і прихильникам “русского мира” свідомо чи підсвідомо підігрують, допомагають власники мішків грошей і діамантів, яких Галина Пагутяк називає Горлумами, що ховаються в печерах від людей зі своїми скарбами. Оці Горлуми, мізки яких заплили корупційним жирком, викликали суспільний шок. На побутовому рівні серед обкрадених, бідних людей можна почути нарікання – обурення: “Невже не бачите, як грабують, розкрадають державу?! А ви зі своєю українською мовою не даєте спокою! У мене інші проблеми: у що дітей одягнути, за що лікарства купити! Та й на харчі не вистачає коштів. Усе неймовірно дороге, а ви насадаєте: “Говоріть правильно! Спілкуйтеся українською!”. Хіба так важливо, якою мовою говорити?! Був би матеріальний достаток. А якою мовою спілкуємося – не важливо. Яюсь порозуміємося”.

Горлуми-владоможці створили такий гнітючий соціально-економічний стан, що викликали серед громадськості на перше місце “жолудкові ідеї” (І. Франко), відкинувши “поза межі можливого” розв’язання національно-духовних питань. Таку складну суспільно-політичну ситуацію щоразу використовують вороги України. Отруйні московські щупальці-пазурі глибоко пронизують не лише економічну, а й мовно-культурну та освітню сфери.

Газета “Українське Слово” (11–17 лютого 2015 р.) опублікувала мою статтю “Історія України – фундамент національної свідомості і патріотизму”. Зміст її такий.

Про трагічні результати гібридної війни Російської Федерації проти України добре відомо Президентові України П. О. Порошенкові, Голові Верховної Ради України В. Б. Гройсману, Прем’єр-міністрові України А. П. Яценюкові, Міністру освіти і науки України С. М. Квіту, голові Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України

Л. М. Гриневич та іншим державним, політичним, громадським діячам, усій українській людині. Тривають дискусії про ідеологічне, політичне, історичне, морально-психологічне московське мародерство. Називають чимало різних об'єктивних і суб'єктивних причин злодіянь Кремля.

У січнево-лютневі дні 2015 р. у дискусіях справедливо наголос робиться на гуманітарно-інформаційній, просвітницько-духовній місії навчання, виховання, підготовки фахівців для усіх сфер життєдіяльності. Зауважують, що у кожній країні, керівництво якої є гідним представником своєї нації, обов'язково вивчають історію свого народу, державну (офіційну) мову і літературу. Загострення дискусії в Україні спонукало скасування Міністром освіти і науки С. М. Квітом наказу №642 “Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента” від 9 липня 2009 р., який встановлював перелік обов'язкових дисциплін гуманітарної підготовки у ВНЗ та їхні обсяги. З наступного навчального року вищі навчальні заклади, як автономні інституції, мають право самостійно визначати перелік, зміст навчальних програм гуманітарних дисциплін, ліквідувавши їх “обов'язковий” статус. Під гаслами впровадження західної системи навчання свідомо чи підсвідомо створюються умови, коли майбутньому інженерові, лікареві чи іншому фахівцеві з вищою освітою можна було б не вивчати історію України, українську мову і літературу, філософію тощо.

Аналіз суспільно-політичної ситуації в Україні дає підставу стверджувати, що однією з дуже важливих причин, яка також призвела до розгортання кривавого сепаратизму, була відсутність цілеспрямованої української національної гуманітарної та інформаційної політики, яка має ґрунтуватися на інтегральному україноцентризмі. Ще досі у багатьох школах дітей вчать за кастрованими Дмитром Табачником підручниками. Міністр-україноненависник переорієнтував дисципліни гуманітарного блоку у русло “русского міра”. Особливість агресивної інформаційної політики полягає в тому, що вона на підсвідомому рівні готувала підґрунтя для розв'язання справжньої війни, від якої нині страждають мільйони українських громадян.

Виникає слушне запитання до шановних П. О. Порошенка, В. Б. Гройсмана, А. П. Яценюка, С. М. Квіта, Л. М. Гриневич, до інших очільників держави і депутатів Верховної Ради України: чи можна пускати у вільне плавання, дозволяти не вибирати для вивчення історію України, українську мову і літературу та інші гуманітарні дисципліни? Адже відомо, що історія – це не лише хронологія подій. Знання правдивої історії України – це етнічне морально-психологічне самосприйняття і самоусвідомлення себе серед інших, це – самовираження нації. Можна навести тисячі прикладів, що безпам'ятні не залишають після себе нічого. Безпам'ятні є генетичною сировиною для інших культур, для інших держав. Національно безпам'ятні є потенційними зрадниками, запроданцями, найлютішими ворогами України. Національно свідомі – це духовно світла Небесна Сотня, це мужні, незламні, свідомі захисники України від російських загарбників.

Після М. Грушевського нині, на жаль, ще нема кому авторитетно, голосно сказати, щоб весь світ почув і зрозумів – Русь, Київська Русь – це спадщина України, а не Росії; Ярослав Мудрий – не російський князь, а давньоруський, тобто давньоукраїнський;

Володимир хрестив не Московію, не Російську імперію, а Русь-Україну, Київ. Історія Київської Русі почалася в Києві, не в Новгороді і не в Ладозі.

В Україні має запанувати національно-гуманістична ідеологія і державотворча політика на засадах історичної Правди. Їхнім підґрунтям, чистим джерелом є Історія України, яку обов'язково повинні вивчати в усіх вищих навчальних закладах. Адже у широкому сенсі правдива історія України – це своєрідний суспільний договір про єдині ідеали та цінності нації. На жаль, замасковані противники української України під гаслами про демократію, свободу намагаються будь-що вихолостити український дух з навчального процесу, а натомість утвердити космополітичний. Зрозуміло, що доцільно сперечатися про форми і методи викладання, про фаховість викладачів, щоби кожний учень, студент відчув морально-психологічну потребу глибоко вивчати українську історію в контексті європейської і світової. Тому потрібно вирватися з чужих московських імперських постулатів трактування історії; утверджувати свою інтегральну українськоцентричну концепцію.

Закон про вищу освіту потрібно удосконалювати так, щоби за формою він забезпечував європейську систему освіти, а за духом Закон має обумовлювати українськоцентричну систему освіти. Обов'язкове глибоке вивчення фундаментальних дисциплін гуманітарного блоку Історії України, української мови і літератури буде запорукою підготовки національно свідомих висококваліфікованих фахівців європейського рівня, надійних захисників і творців української України [8].

Можливо для очільників держави, порушені у цій публікації проблеми, не є важливими, бо їх не розв'язано. Це спонукало доктора філологічних наук, народного депутата VII скликання Ірину Фаріон звернутися з відкритим листом до Міністра освіти і науки Лілії Гриневич. Професор І. Д. Фаріон справедливо наполягає: “Скажіть, пані міністре, ганебний наказ Вашого попередника С. Квіта про необов'язковість предмета українська мова та історія України в негуманітарних вишах. Цю валуїщину Квіт сотворив 25 листопада 2014 року. Як наслідок такого прекрасного подарунка для “рускава міра” в час перманентної московсько-української війни негуманітарні виші, почасти на чолі з манкуртами (з огляду на пропаговану вами ніби автономність), відмовляються від вивчення базових світоглядних дисциплін української мови та історії України. Війну ж бо маємо там, де нема української мови і де не вчили української історії. Отже, освіта без національного виховання – це меч у руках божевільного. Таке рішення є насильним і брутальним відлученням молодих людей від грандіозних українських набутоків, які можливо почерпнути передусім із української мови та історії [16].

Ірина Фаріон також наголосила, що міністр освіти і науки Лілія Гриневич персонально відповідає за внесення до 46 статті Закону “Про вищу освіту” згубного формулювання з умов ЗНО про можливість писати вступні тести мовами національних меншин (читай – російською – В. Л.) (пункти 11, 12), що цілком суперечить 10 статті Конституції й здоровому глуздові. “Чи будуть Ваші діти, вступаючи до польського, чеського, німецького вишу, тестуватися українською мовою? Ви і Ваша політична сила Народний фронт у процесі роботи над законом у 2012–2014 рр. називали це демократією, хоч насправді це знищення основного права титульної нації та показова нівеляція обов'язку чужинця знати державну українську мову. Отож внесіть законопроект про

відповідну зміну до 46 статті закону “Про вищу освіту”: “*Всі без винятку мають тестуватися лише державною мовою*” [16].

Триває дискусія щодо сутності проекту Закону “Про освіту”. Ланка законопроекту “Мова освіти” найслабша. Вона, по суті, ґрунтується на одіозному Законі “Про засади державної мовної політики”, який спрямований на обмеження функціонування української мови і розширення панування російської, якій в Україні ніщо не загрожує. Ірина Фаріон наполегливо вимагає, щоби Лілія Гриневич внесла зміни в другому читанні законопроекту “Про освіту” до 7 статті з формулюванням: мова викладання в освітніх закладах – державна, як це зазначено в чинному Законі в статті 6. “Ви ж натомість пропонуєте забезпечити право нацменшинам навчатися рідною мовою. Без сумніву, їм треба забезпечити таке право в недільних чи суботніх школах і власним коштом” [16]. На мою думку, безперечно, всі школи в Україні мають бути українськомовними. Діти національних меншин у цих школах за бажанням можуть вивчати рідну мову, літературу та історію своєї нації мовою національної меншини. Всі інші предмети – тільки державною українською мовою. Створення спеціальних шкіл для національних меншин, де українська мова буде лише предметом – це пряма загроза українській нації і державі. До речі, не лише усім вчителям, а й українським словесникам є над чим працювати, бо чимало з них далеко від справжніх знань з української мови. До того ж багато вчителів займаються репетиторством, а потрібних знань дітям на уроках не дають.

Тривожно й небезпечно, бо триває не лише військова, а й гуманітарна колонізаторська політика Росії в Україні. Крім п’ятої колони діють ще три добірні та вишколені російські армії – проросійське телебачення, російський варіант православ’я і російська шансонова кримінальна культура. Це три основні складові “русского мира” в Україні, котрі добровільно і за власним бажанням фінансує та споживає українське населення. “Ці ворожі армії діють партизанськими методами та є, на перший погляд, непомітними, але наслідки їхньої діяльності є наочно руйнівними з численними людськими жертвами і матеріальними руйнуваннями, наголошує Тарас Літковець. – Тому Кремль і надалі вкладатиме величезні ресурси в інформаційну війну проти України, маскуючи це гаслами про захист російської мови, національних меншин та “православного слов’янства” в Україні” [11].

Карл Густав Юнг писав, що “справжні таємниці стають такими не тому, що про них ніхто не знає, а тому, що їх ніхто не розуміє”. Надто важливо українським журналістам і політикам також глибоко зрозуміти сутність “гібридної війни” Російської Федерації проти України як своєрідної парамілітарної агресії, унікальної багатьма параметрами. Характерними особливостями гібридної війни є: агресія без офіційного оголошення війни; приховування країною-агресором своєї участі в конфлікті; широке використання нерегулярних збройних формувань (у т.ч. під прикриттям мирного населення); нехтування агресором міжнародними нормами ведення бойових дій та чинними угодами і досягненими домовленостями; взаємні заходи політичного та економічного тиску (за формального збереження зв’язків між двома країнами); широка пропаганда та контрпропаганда із застосуванням “брудних” інформаційних технологій; протистояння у кібернетичному просторі [15].

Характеризуючи “гібридну війну” Російської Федерації проти України, академік НАН України Володимир Горбулін зазначив, що вона є своєрідним відображенням цього ж таки

нового “гібридного світу”: кон’юнктурно надумана причина початку війни, брехня під час її розгортання, майже повне моральне розкладання й деградація жителів країни-агресора, і при цьому – посилені постійним членством у Раді Безпеки ООН дії агресора в рамках формального міжнародного права, створення масованої інформаційної підтримки своїх дій, використання методів “активних заходів” у небачених досі масштабах.

Правда, за руйнування старого світопорядку відповідальна не тільки Росія. Безумовно, саме її агресія проти України (а раніше – проти Грузії) стали безпосередньо причиною того, що відбувається. Проте Захід, зі свого боку, по суті – “вмиваючи руки”, дозволив цьому статися. Про це дедалі чіткіше говорять і західні ж аналітики, зокрема Пітер Дікінсон у своєму матеріалі для Atlantic Council. Він справедливо зазначив, що більшість західних ЗМІ відразу після російської агресії проти України несподівано “осліпли” стосовно того, хто агресор в українському конфлікті і як мають бути названі окупаційні війська, винаходячи натомість якісь нові слова та словосполучення, єдиний смисл яких – не назвати російську агресію такою [2].

Академік В. Горбулін висловив важливу думку, що західна преса в новому “гібридному світі” і сама стає жертвою нової “гібридної реальності” (яка справді не вписується в її ліберально-демократичні світоглядні переконання), оскільки намагається підходити до інформаційно-політичного простору з “демократичними стандартами” мирного й раціонального існування підходом “виваженості”, “об’єктивності” та “плюралізму думок”. А тим часом та ж Росія, по-ніцшеанськи “переоцінюючи цінності” демократії крізь призму своєї “суверенності” і спекулюючи на цих “класичних стандартах” журналістики (в частині необхідності показати, щонайменше, два погляди на ситуацію), свідомо зміщує “точку об’єктивності” продуманою та масштабною брехнею, роблячи об’єктивний погляд на ситуацію безглуздом [2].

Президентські вибори в США також несподівано дали поштовх для обговорення сучасної журналістики в Україні. Американський громадянин і політичний аналітик Зенон Завада оприлюднив на сайті “Детектор медіа” розгромну статтю “Ганьба українського мейнстріму” щодо політики висвітлення передвиборчої кампанії в США в медіапросторі України. Ми залишаємо за дужками емоційний текст, що переповнений ксенофобськими заявами, а беремо до уваги думки про “стандарти ВВС” та “неупереджену журналістику”. Адже тема журналістських стандартів, які переосмислювали журналісти США під час передвиборчої кампанії у США, надто дотична до функціонування ЗМІ в Україні під час російсько-української війни, яку надалі чомусь називають АТО.

Експерт Наталя Іщенко оприлюднила дуже важливі думки американських журналістів у статті “Журналістика в час Трампа”, які спонукають глибше аналізувати практику і теорію журналістики. Привертаємо увагу до таких фрагментів публікації.

Видання Тексти.org.ua за день до дня виборів у Сполучених Штатах розмістило переклад статті Ділана Баєрса з CNN Money “Точність замість збалансованості. Як Дональд Трамп змінив політичну журналістику США”. Матеріал починається словами: “Традиційна модель журналістики “він сказав, вона сказала”, у якій журналістські сюжети просто ставили обидві сторони поруч одна з одною, викинута у вікно. Замість цього по-стала більш агресивна журналістика де пріоритет має точність, а не збалансованість”.

“Реагуючи на нетривіальний стиль поведінки Дональда Трампа, його суперечливі твердження та своєрідні стосунки з правдою, багато журналістів і новинних організацій стали сміливішими у висвітленні перебігу виборчої кампанії прив’язуючи свої матеріали до контексту, перевіряючи факти, а в деяких випадках і даючи їм редакційну оцінку. Для багатьох журналістів, політологів і медіаекспертів це була бажана зміна: вона зняла з американської преси тягар фальшивої рівнозначності й перетворила її на відповідального провідника інформації”, констатує автор і наводить декілька коментарів із цього питання відомих американських медіаекспертів.

“Ці вибори дали людям змогу оцінити ключову цінність журналістики виявити правду, вважає Стівен Гінзберг, старший політичний редактор Washington Post. Іноді це значить називати щось брехнею. Іноді це значить казати “це неправда”. “Із журналістів зняли тягар загального нейтралітету, з яким ми жили до появи Трампа на виборах”, стверджує Вів’єн Шіллер, колишній президент та генеральний директор National Public Radio.

“Ці вибори забивають осиковий кілок у серце журналістської моделі “він сказав, вона сказала”, заявив Брендан Наєн, політолог і професор Університету Дартмуса. “Нам слід запам’ятати, що журналістика в стилі “він сказав, вона сказала” ніколи не була найкращою журналістикою”, наголосив Роберт Коста, політичний репортер з Washington Post. На його думку, “найкраща журналістика завжди була агресивною та поляризованою”.

“Метою має бути прагнення справедливості. Й ця мета суперечить прагненню об’єктивності, стверджує Марк Амбіндер, політичний журналіст, який пише для USA Today та The Week.

“Для України такий підхід є новим і незвичним для медіасередовища, де панує стандарт “надавати дві точки зору, навіть якщо одна з них, або навіть обидві, є відвертою брехнею”, і “не справа журналіста давати оцінки висловам політиків”. Штучна відстороненість, уявна об’єктивність, декоративна збалансованість і толерантність до абсурду та неправди – це є де-факто ті принципи, які т.зв. медіаспільнота журналістської організації та активісти активно просувають в журналістське середовище України, наголошує Наталя Іщенко. – Якщо врахувати, що кожен український політик є в тій чи іншій мірі “трампом” за методами спілкування з електоратом, а деякі відомі персони вітчизняного політикуму можуть дати американському колезі фору з популістського змісту виступів, то формат журналістики “він сказав, вона сказала” в нас мав померти, не народившись. Але маємо те, що маємо [4].

Отже, “гібридна війна” Російської Федерації проти України спонукає по-новому сповідувати стандарти журналістської праці, адже реальною є криза слів і смислів, які описують дійсність, дають їй та її елементам адекватну характеристику. Тарас Літковець наголошує, що українські журналісти мусять вміти прогнозувати перспективу використання їхніх матеріалів російськими ЗМІ, наслідки сприйняття споживачем інформаційного продукту через призму війни. Адже мета російських пропагандистів-маніпуляторів – поширювати дезінформацію, відверто брехати (адже відомо, що чим більша брехня, тим швидше в неї повірять), дратувати громадян України діями військового керівництва Збройних Сил України, викликати стійку недовіру та ненависть до будь-якої діючої української влади та викликати у людей пацифістські настрої під

час війни. Тому в українських журналістів головною, дошкульною зброєю в інформаційно-психологічній війні з російськими маніпуляторами, та й не тільки з ними, має бути всебічно обґрунтована Правда на засадах українськоцентричної парадигми, яка в галузі комунікативістики означає сукупність концептуально-методологічних підходів, національно-громадянських і морально-духовних цінностей, аксіологічних настанов і журналістської гідності. Адже новітнє осмислення інформаційно-емоційного і змістовно-тематичного потенціалу новин в епоху глобалізації та російської агресії, коли різноманітні інформаційні потоки пронизують гуманітарний простір України і загрожують національній ідентичності, соборності держави, українські ЗМІ мають працювати на засадах україноцентризму.

“Просто надавати якісну інформацію – цього не досить, тому що інформації так багато, що якісна інформація просто стає одним із варіантів”, наголосив в ефірі “Громадського” британський журналіст та письменник Пітер Померанцев. Сьогодні, зазначив він, “мета журналістики – побудувати не просто правду, а публічний простір, в якому є можливим публічний дискурс”, завдяки чому медіа зможуть “допомагати, а не диктувати – прийти до ідеї, як покращити своє життя”. Цей новий підхід, за словами Померанцева, має назву “конструктивна журналістика”.

Логічне осмислення позиції Пітера Померанцева дало підставу експертіві Наталії Іщенко зробити слушний висновок, що журналістика, яка складається тільки з потоку неструктурованих, хоч і правдивих фактів, є неконструктивною. Вона спроможна створити лише інформаційний шум, з якого людина приречена хаотично вихоплювати деякі відомості – не найякісніші й не найкорисніші для неї, а лише найяскравіші або взагалі такі, що випадково потрапили на очі [5].

Грунтуючись на психологічному явищі обмеженої раціональної поведінки людини (за розроблення цієї теорії американський вчений Герберт Саймон у 1978 р. став лауреатом Нобелівської премії), осмислюємо сприйняття інформації. Адже небажання чи нездатність людини до аналізу та синтезу інформації часто-густо зумовлює не дефіцит, а навпаки – профіцит інформаційних повідомлень, інформаційне перевантаження, перенасичення.

Отже, в сучасних умовах російської інформаційно-психологічної агресії, заповнення інформаційно-гуманітарного простору України потужними потоками найрізноманітніших інформаційних повідомлень, насичених маніпулятивними антиукраїнськими смислами, потрібно створювати надійні морально-психологічні бар’єри негативному впливові. Наукові дослідження, аналіз матеріалів ЗМІ дають підставу стверджувати, що саме україноцентризм є передумовою “конструктивної журналістики” в Україні. З ідеології і політики україноцентризму мають впливати стандарти журналістської праці у ЗМІ України.

Прикро, але маємо визнати (про це свідчать факти, ґрунтовні висновки експертів), що багато українців на сході нашої держави “після інформаційного опрацювання путінськими ЗМІ “раптом” відчули себе представниками міфічного “православного слов’янства” і кинулися зі зброєю в руках захищати від “української хунти” “русский мир”, нащадки славного козацтва з типово українськими прізвищами з лютою ненавистю нищать все, що хоч якось нагадує українськість – від мови і пісні до вишиванки та державної символіки. Навіть колишні українські військовополонені намагалися

потрапити до рук військових Російської Федерації, аби лиш не до “днівців”, які з особливою жорстокістю ставилися до наших полонених. Саме щоденна інформаційна війна РФ проти України дала такі нелогічні, але якісні результати для Кремля” [11].

Руйнівні імпульси в українське суспільство тривалий час надсилали також телевізійні й радіоканали України, власниками яких є олігархи-чужинці. Українськість їм чужа й нині, вона їх лякає. А “Єдина країна – Единая страна” Україна для них лише абстрактна територія для збагачення. Про це свідчить уся логіка мовно-культурної, освітньо-виховної, морально-духовної політики. Мовляв, навіщо для “Русской Украины” створювати новий українськомовний теле- і радіопродукт. З благословення “русскоязычних” депутатів та урядовців (наприклад, таких як Б. Ложкін), які за своїм менталітетом українофобні, керівники теле- і радіоканалів, журналісти-перекинчики відкидають навіть те українське, що вже було напрацьовано. З допомогою телебачення намагаються змінити наш національний код з українського на російський, наголошує професор Лариса Масенко. Щоб запобігти цьому, слід розвести українську і російську мови на телебаченні. Вона вважає, що треба залишити лише один російськомовний канал. Усі інші мають бути повністю українськомовними, без мовної шизофренії. Адже шизофренія – це роздвоєння свідомості, а лінгвошизофренія – це руйнування української мови зсередини, створення умов для змішування української і російської мов, уподібнення української до російської, щоби за законами психіки, самі українці “добровільно” від неї відмовилися.

Слушну думку професора Лариси Масенко з приводу створення одного російськомовного каналу вважаю за потрібне уточнити, поглибити. На одному каналі (телевізійному чи радійному) мають бути програми мовами усіх національних меншин, які живуть в Україні: білоруською, болгарською, гагаузькою, грецькою, караїмською, кримчацькою, молдавською, ромською, російською, румунською, угорською та іншими мовами. Може бути дещо інший варіант. На всіх теле- і радіоканалах кількість програм має відповідати у відсотковому порівнянні кількості населення національних груп. Якщо українців в Україні 78 % від загальної кількості населення, то стільки відсотків має бути українськомовних теле- і радіопрограм, видаватися газет, журналів, книжок тощо.

Внести зміни до статей 3 і 4 Закону України “Про Суспільне телебачення і радіомовлення України”: чітко визначити у принципах, функціях і програмній політиці механізми функціонування української мови і культури в теле- і радіоефірі – не менше 75 %. У зв’язку з тим, що у більшості приватних телевізійних і FM-радіоканалів переважає російськомовний продукт, потрібно ухвалити Закон України про комерційні телерадіоканали, який би зобов’язував власників мовити українською, працювати на засадах україноцентризму. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення має принципово вимагати від керівників теле- і радіоканалів дотримуватися виконання ліцензій на мовлення. Російську мову, як будь-яку іноземну, дублювати українським перекладом, як це робить, наприклад, “Голос Америки”.

Потрібно розробити мотиваційні вимоги, щоби всі депутати, службовці різних рангів, працівники усіх державних і громадських інституцій, журналісти послуговувалися на службі державною українською мовою. Хто не знає української мови, то за власний рахунок хай наймає перекладача. Це буде надійною перепорою “мовній шизофренії”, яка

перетворюється у російськомовне панування, що спонукає В. Путіна збройно захищати “русскоязычное население Украины”, винищувати українських патріотів, не шкодувати російських солдатів та запаморочених московською маніпулятивною пропагандою сепаратистів. Невже “русскоязычные украинцы” досі не усвідомили своєї вини з приводу війни Російської Федерації проти України, адже то їх, “русскоязычных” захищає російський імперський режим від фашистської, нацистської, бандерівської хунти, яка, мовляв, засіла в Києві, та українськомовних патріотів, які нібито переслідують, загрожують життю російськомовних?! Для зрячих, а не засліплених маніпулятивною московською пропагандою очевидно, що Україну від російських агресорів захищають українськомовні та російськомовні патріоти. Мовиться про те, щоби діти, онуки, правнуки російськомовних патріотів виростили, виховувалися в українськомовному інформаційно-гуманітарному середовищі, формувалися як українськомовні громадяни і патріоти України, щоби ніколи таким, як Путін, не було підстав заявляти про якийсь захист російськомовних.

Дехто може сказати, що В. Путін “обгрунтував” би іншу причину щодо війни проти України. Так, і не одну. Але здійснимо експеримент, природність якого не викликає сумніву: нехай українська мова, культура, духовність, мораль, звичаї, традиції, національна гідність запанують у засобах масової інформації, школах, вищих навчальних закладах, у кожній клітині суспільного і державного організму, то побачимо, відчуємо, як розквітне Україна і жоден ворог, навіть московити (росіяни) не наслідяться порушити кордони добродійної, творчої, працелюбної української України.

Органічно поєднаймо українськоцентричну ідеологію і політику законодавчої, виконавчої і судової влад (правда, треба небагато, щоби кожний службовець сповідував україноцентризм) та національно-духовну, морально-громадянську позицію кожного читача, глядача, слухача, усіх громадян України. Тоді Серце і Голова кожного українця, вся нація, українська Україна стануть непереможним бастионом для будь-якого лиходія.

Список використаної літератури

1. Борщевський С. Війна проти України. Другий фронт: гуманітарний / С. Борщевський // Слово Просвіти. – 2016. – 20–25 жовт.
2. Горбулін В. Хитромудра невизначеність нового світопорядку / В. Горбулін // Дзеркало тижня. – 2016. – 27 серп.
3. Держко І. Ювілей забутого філософа / І. Держко // Дзвін. – 2016. – Іщенко Н. Журналістика в час Трампа. Які висновки українські ЗМІ мають зробити після виборів у США / Н. Іщенко // День. – 2016. – 11–12 листоп.
4. Іщенко Н. Коли правди забагато / Н. Іщенко // День. – 2016. – 18–19 листоп.
5. Кабачинська С. “Вау, губернатор!” / С. Кабачинська // Зоря вечорова. – 2016. – Лизанчук В. Навічно кайдани кували: факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні / В. Лизанчук. – Львів : Ін-т народознавства НАН України. – 1995. – Лизанчук В. Історія України – фундамент національної свідомості і патріотизму / В. Лизанчук // Українське Слово. – 2015. – 11–17 лют.
6. Лосев І. Вірую contra omnes – “всупереч усьому”! Ми ж українці, а це зобов’язує / І. Лосев // День. – 2012. – 7–8 верес.
7. Лосев І. “Яйця Фаберже” панівного класу, або Скільки можна виявляти злочинну наївність? / І. Лосев // День. – 2016. – 11–12 листоп.

8. Малімон Н. “Медіагігієна” в час війни / Н. Малімон // День. – 2016. – 13–14 жовт.
9. Пагутяк Г. Горлум і українське питання / Г. Пагутяк // Слово Просвіти. – 2016. – 10–16 листоп.
10. Пономарів О. Залишаючись українцем / О. Пономарів // Слово Просвіти. – 2016. – 13–19 жовт.
11. Портніков В. Коли ви навчитеся ставитися до російської культури – і вже ти більше до вульгарної російської “попси” як до чужої – перед вами відкриється величезний світ / В. Портніков. – Слово Просвіти. – 2016. – 13–19 жовт.
12. Російська агресія проти України: причини, наслідки та уроки гібридної війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vyhovna-robota.blogspot.com/2015/04/blog-post_4.html.
13. Фаріон І. Відкритий лист міністрові освіти і науки п. Лілії Гриневич (із нагоди Дня української мови та писемности) / І. Фаріон // Слово Просвіти. – 2016. – 10–16 листоп.
14. Філіпчук Г. Українська мова: культурно-освітній вимір національної безпеки / Г. Філіпчук // Слово Просвіти. – 2016. – 27 жовт. – 2 листоп.

Стаття надійшла до редколегії 21.11.16

Прийнята до друку 01.12.16

RUSSIAN INFORMATION AND PSYCHOLOGICAL WARFARE AGAINST UKRAINE: PURPOSE AND TASKS, METHODS AND FORMS

Vasyl Lyzanchuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine,
e-mail: kafradioiteleb@ukr.net*

Human communities are created by information communications networks through which passed the necessary public and political, social and economic, ideological, historical, cultural, ethnic and other information as spiritual, intellectual and national value.

Russian informational and psychological warfare for the hearts and minds of Ukrainian became in modern conditions form of a hybrid warfare, turned into a strong military aggression of Russia against Ukraine. Russian troops annexed Crimea, captured part of Donetsk and Luhansk regions. The main goal of aggressors – to prevent the full formation and strengthening Ukrainian national identity, which is the most powerful foundation of implementation the national idea of state creation. Russian manipulative propaganda aimed at that Ukrainians at the genetic level feel themselves as Little Russians inferior, treacherous and primitive people with beautiful folk songs and dances but people who aren't able to live without so-called “older” brother.

Now it is important to understand the essence of the “hybrid warfare” Russia against Ukraine. The typical features of the hybrid warfare are: aggression without formal declaration of war; hiding by aggressor countries their participation in the conflict; widespread use of irregular armed groups; ignoring by the aggressor international norms of warfare and existing agreements or arranged achievements; mutual actions of political and economic pressure; wide propaganda and counter-propaganda with the use of “dirty” information technology; confrontation in cyberspace.

Russian information and military aggression against Ukraine induces a new way to practice standards of journalistic work.

Key words: russian aggressor, information and psychological warfare, standards of journalistic work, Ukraine centrism, true, professionalism, patriotism and journalistic dignity.